

**РЕЦЕНЗІЯ НА СЛОВНИК ПОЕТИЧНОЇ МОВИ ВАСИЛЯ МИСИКА
«Іменники в поетичній мові Василя Мисика: словник сполучуваності
(на матеріалі збірки «Чорнотроп»)». Укладач: О. О. Тележкіна;
післяслово: О. П. Ковальова. Харків: Майдан, 2018. 362 с.**

Словники мови письменників – доволі рідкісне явище в українській лексикографії. Поруч із енциклопедичними та лінгвістичними словниками цей жанр, вочевидь, сприймається науковцями як завузький і другорядний. Зі слів Т. Цимбалюк-Скопненко: «Часом доходить до того, що в загальних лексикографічних оглядах не знаходимо бодай якоїсь мінімальної інформації про існування словника мови письменника як окремого жанру» [3]. Проте вважаємо, що лексикографічне дослідження мови художньої літератури є вельми продуктивним і з позицій мовознавства, і літературознавства, і сучасної україністики загалом.

Василь Мисик – харківський поет загальноєвропейського масштабу, незаслужено мало вивчений, книга його вибраних поезій «Чорнотроп» [2] свого часу сколихнула читацький загал майстерністю відтворення почуттів, глибиною авторського сприйняття світу. Лексикографічне дослідження О. Тележкіної повному розкриває творчість митця, акцентує увагу читачів на концептах художнього світу автора, вибудовує своєрідну мережу ключових слів аналізованої лірики.

Як зауважує укладач, «Реєстр словника складають усі іменники, ужиті в поетичній збірці «Чорнотроп» (загальноновживані й авторські новотвори), крім тих, що входять до складу фразеологізмів, й окрім власних назв. Загальна кількість ужитих іменників становить 2366 слів (6714 випадків уживання) при загальному обсязі опрацьованого тексту – 26853 слова й словоформи». Ретельна й копітка робота зі створення словника виконана О. Тележкіною бездоганно: обрано відповідні лексеми, а також наведено всі контексти їхнього вживання в ліричних текстах В. Мисика. Вивчаючи мову поезії ХХ ст., лінгвіст-послідовник тепер матиме зразок, як той чи той іменник функціює в мові (з погляду лексичного значення, сполучуваності з іншими словами, характеру зв'язків між ними, контексту, частотності) і може зробити інтегральні висновки, спираючись на результати дослідження творчості низки авторів. Окрім цього, словник має беззаперечну вагу й для літературознавців, адже подані іменники нерідко є засобами формування образів, а часто повторювані концепти – мотивами. Порівняймо, наприклад, дві словникові статті:

«Місто 1) Од міста до міста / по битих дорогах / на худому ослі, / ногами сягаючи до землі, / проїжджав Уленшпігель (с. 15). 2) За містом – назва твору (с. 51). 3) З дахів заводу / Річками пінними линуло воду, / І в хмарі встало сиве місто Мглин [про зливу – О. Т.] (с. 100). 4) З далекої південної країни, / Із найбагатшої держави світу, / Де пальми над річками, а міста / Висять, як марева, в гірських долинах / Сюди [до давньої фортеці – О. Т.] прийшло колись могутнє військо (с. 101). 5) З села приїхавши, зустрів я в місті Майка (с. 130). 6) О ці міста тисячолітні, / І золотистий в небі пил, / І пелюстковий дощ у квітні / Над незліченністю могил! (с. 159). 7) І вже тебе селом найменували, / Преславне місто, знехтувавши твій / Тисячолітній шлях в огнях подій! / Тепер ти спочиваєш (с. 207).

8) Стопроклята зрадливице фортуно! / Що славила мене [завойовника – О. Т.] тисячолунно, / Що стільки міст, де людський зойк і плач, / Мені на ключку кидала, як м'яч, / Тепер, мов кат, береш мене на муку! (с. 211). 9) «Ну, дожили!» – хтось просичав ізбоку, / Дізнавшись про робота, що йшов / З роботи ввечері і завтра знов, / Поблискуючи гранями й вузлами, / Покладає до міста разом з нами (с. 229)».

Четвер Хіба не казав ти: «Поїду тепер! / А може, – в четвер? / В четвер! / В четвер! / Поїду за честю й за славою!» (с. 218)».

Очевидно, що за кількістю випадків уживання та за особливостями контексту «місто» є повторюваним образом лірики В. Мисика. Як бачимо, ключові слова-образи часом можуть трансформуватися в мотиви й уживатися більш як десять разів (це досить значна кількість, оскільки йдеться про матеріал однієї збірки): наприклад, лексеми «батько», «берег», «Бог», «брама», «брат», «весна», «війна», «вікно», «вітер» (налічується 66 (!) випадків уживання цього слова), «вода», «гетьманівна», «голова», «голос», «гора», «двір», «день», «дерево», «дим», «дід», «діти», «дорога», «дош», «душа», «життя», «земля» (ця лексема є об'єктом розгляду навіть у трьох словникових статтях залежно від значення: по-перше, ґрунт, по-друге, країна, край, по-третє, місце життя і діяльності людей), «кінь», «крило», «круча», «ліс», «літа», «люди», «мати» тощо.

Безумовно, словник укладений відповідно до вимог сучасної лексикографії. Перспективним, вочевидь, буде створення праці, яка охоплювала б усі твори В. Мисика, а також аналізувала лексеми, що належать до інших частин мови. Зауважимо також, що продуктивним було б подання електронної версії словника на тематичному сайті з гіперпокликаннями на відповідну збірку творів митця.

Отже, рецензований словник – це яскравий зразок праці, яка репрезентує особливості поетичної мови Василя Мисика та є своєрідним метадослідженням, актуальним і з погляду мовознавства, і з погляду літературознавства, дозволяє простежити ментальні риси українців буремної доби ХХ століття. Видання стане в нагоді науковцям, викладачам і студентам, а також усім, хто цікавиться поезією та особливостями мови художньої літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Загнітко А.**, Михальченко М. Словник «Зів'ялого листя»: рецензія на видання «Терлак З. Словник мови поетичної збірки Івана Франка «Зів'яле листя» (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 394 с.). Українська мова. 2011. № 3. С. 82 – 85. 2. **Мисик В.** Чорнотроп: поезія. Харків: Майдан, 2007. 288 с. 3. **Цимбалюк-Скопненко Т.** Українська авторська лексикографія: здобутки та перспективи. Українська мова. 2010. № 2. С. 3 – 14. 4. Русская авторская лексикография XIX – XX века: антология [Електронний ресурс]. URL: <http://slovari.ru>.

Тимченко Антоніна Олександрівна – кандидат філологічних наук, доцент; доцент кафедри українознавства та латинської мови. Національний фармацевтичний університет, м. Харків, вул. Пушкінська, 53 (адміністративний корпус). Україна.

E-mail: 162@ukr.net

Tel.: +38 063 474 93 75

<https://orcid.org/0000-0003-2726-8181>

Tymchenko Antonina Oleksandrivna – PhD in Philology, Associate Professor, Department of Ukrainian language and the Latin language, National University of Pharmacy, Pushkinska Str., 53, Kharkiv, 61002, Ukraine.